
Kapitalismi rahatalousjärjestelmänä

Rahatalous haltuun -luentosarja

Jussi Ahokas

28.10.2014

Luennon sisältö

- Kertaus: Moderni raha ja rahatalous
 - Toimintamotiivit rahataloudessa – miksi kerrytämme rahavarallisuutta?
 - Kapitalismi ja pääoma
 - Kapitalismin dynamiikat
 - Kapitalismin rahataloudellinen historia
 - Keskustelu
-

Kertaus: Moderni raha ja rahatalous

- Moderni raha on luottorahaa
 - Merkki velkasuhteesta
 - Kirjanpitomerkintä
 - Sopimus velkakirjan liikkeellelaskijan ja sen hallussapitäjän välillä
 - Luottorahahierarkian huipulla valtioraha eli valuutta
 - Valuutta on viimekätinen maksuväline
 - Valuutta (ja valuutaksi vaihdettavissa oleva luottoraha) rahatalouden tärkein instituutio
-

Toimintamotiivit rahataloudessa – miksi kerrytämme rahavarallisuutta? (1)

- Epävarmuuden hallinta
 - Yhteiskunnallisen todellisuuden fundamentaalinen epävarmuus → raha ja rahasopimukset antavat turvaa → motiivi hamstrata rahaa ja siirtää ostovoimaa tulevaisuuteen – säilyttää maksukyky
- ”Tuotantomotiivi” eli elinympäristömme muokkaaminen ja kehittäminen
 - Rahataloudessa tuottaminen ja tekeminen edellyttävät rahan käyttöä → raha mahdollistajana ja yhteiskunnallisen toiminnan välineenä

Toimintamotiivit rahataloudessa – miksi kerrytämme rahavarallisuutta? (2)

- ”Rahamotiivi” eli oman yhteiskunnallisen aseman parantaminen ja osoittaminen
 - Veblenin teoria ”joutilaasta luokasta”
 - Rahan kerryttäminen sen itsensä vuoksi, toiminnan yhteiskunnallisista hyödyistä välittämättä
- Yhteiskunnallisen vallan lisääminen
 - Raha vallan välineenä
 - Vapauttajana ja alistussuhteiden hajottajana (Simmel), mutta myös niiden synnyttäjänä (Weber)

Kapitalismi ja pääoma (1)

- Kapitalismi on talousjärjestelmä, jonka keskiössä on raha-arvojen tuottaminen
 - raha on kapitalismin tärkein instituutio
 - $R - T - R' \leftrightarrow T - R - T$
 - rahamotiivi, vaihtoarvo
 - ensisijaisesti yrittäjien ja omistajien, ei tuottajien ja vaihtajien talousjärjestelmä

Kapitalismi ja pääoma (2)

- Kapitalistinen pääoma on rahapääomaa
 - Ei tuotantovälineiksi muuttunutta työtä eli koneita tai laitteita (vrt. klassisen taloustieteen näkemys),
 - vaan rahavarallisuutta, joka on sidottu jatkuvaan kerryttämiseen ja kasaamiseen tähtäävään taloudelliseen toimintaan
 - yrittäjien ostovoimaa ja maksukykyä (Schumpeter)
 - Raha-arvojen tuotantosuhde (Marx) → raha päämääränä ja velkasuhteena

Kapitalismin dynamiikat (1)

- Yrittäjä tavoitteenaan tehdä rahamääräisiä voittoja ja kerryttää nettorahavarallisuutta → sijoitus omalla pääomalla ja/tai velkarahalla → tuotanto, kauppa, vuokraaminen, osakekauppa jne. – ”osto ja myynti” → tilinpäätös – toiminta voi jatkua, jos myyntien arvo ylittää ostojen arvon tai lisärahoitusta saatavilla → lopulta sijoitettu varallisuus takaisin → pääoman kasaaminen

Kapitalismin dynamiikat (2)

- Kapitalistinen talousjärjestelmä rakentuu tuhansista ja taas tuhansista ”yrittäjäpäätöksistä”
 - Omat ja muiden päätökset määräävät tulevaisuuden suunnan → ”emme yksinkertaisesti tiedä” → ”eläimelliset vaistot”
 - Toisen velka on toisen varallisuutta, investoinnit synnyttävät voitot → sisäinen ristiriita
 - Kulutus-, investointi- ja velanottopäätökset ruokkivat itseään → rakenteellinen epävakaus

Kapitalismin rahataloudellinen historia (1)

- Hyman P. Minskyn jaottelun mukaan kapitalismi voidaan jakaa neljään eri aikakauteen:
 - Kauppakapitalismi 1400-luvulta 1800-luvun alkuun
 - Finanssikapitalismi 1800-luvun alusta toiseen maailmansotaan
 - Teollisuuskapitalismi 1940-luvulta 1960-luvun lopulle
 - Salkunhoitajakapitalismi 1970-luvulta tähän päivään
-

Kapitalismin rahataloudellinen historia (2)

- Kauppakapitalismi
 - Syntyi kaupan ympärille varhaismoderneissa kaupunkivaltioissa – kaupan leviäminen loi tarpeen rahoitukselle → kauppavakuutuksista valuuttakauppaan, myös informaatio keskeisessä roolissa → erikoistunut rahoitustoiminta
- Finanssikapitalismi
 - Rahoituksen laajeneminen tuotantoon (aiemmin valtioiden vastuulla)
 - Keski-Euroopassa universaalipankit, angloamerikkalaisissa maissa pankkisuvut → *haute finance* – ”rahoittajien maailma” (Polanyi)

Kapitalismin rahataloudellinen historia (3)

- Teollisuuskapitalismi
 - Valtioiden vaikutusvallan kasvu talouden sääntelyssä ja rahoituksessa (julkinen velka, Bretton Woods, finanssipolitiikka)
 - Teollisuusyritysten ja talouskasvun kulta-aika, finanssialan voittojen merkittävä supistuminen
 - Salkunhoitajakapitalismi
 - Yksityisen rahoituksen uusi tuleminen, talouden finanssoituminen → rahoitusmarkkinoiden merkityksen kasvu – investointipankit ja eläkerahastot
 - Valtiot ja keskuspankit vakauttajina
-

Kapitalismin rahataloudellinen historia (4)

- Kapitalismin kehitys kohti likvidimpiä voitontavoittelun menetelmiä ja raha-arvojen tuotantoa
 - Reaalitaloudesta, eli tuotannosta ja kaupasta, rahamääräisten sopimusten luomiseen ja kauppaan
 - Kapitalismin kriisit yhä useammin rahoitusmarkkinakriisejä
-

Keskustelu ja kysymyksiä

